

Шогшо эл, порымиз да гим берг!

43-шо (3431) №,
2019 ий 26 октябрь,
шуматкече.

Будь готов/ ЯМДЕ ЛИЙ

1933 ий 1 февраль годсек лектеш.

0+

**28
октябрь -
Коча-кова-
влакын
кечышт.**

Фотом ещ архив гыч налме.

Кö эн чулым, шуко палыше? Тиде мыйын коваем!

Мый шкемым пиалан йочалан шотлем: кок ковам ден кок кочам улыт. Нина Геннадьевна ковам дене пырля илемат, тудым моктынем. Ковам 68 ияш гынат, пеш чулым, тале. Кушеч тынар вий-куатше да уш пұсылыкшö: чыла пала, шарна да мошта?! Тудо ўмыржö мучко Морко районусо «Родина» колхозышто зоотехниклан тыршен да тидын годымак Кугу Шале ушкал лұштымö фермым, ик жап сöсна фермым вуйлатен. Эшежым ковам – тале ветеринар: көн волькышо черлана, вигак полшаш куржеш. Мыланемат – сай йолташ. Нина ковам задачым лудын лектешат, вик пала. А вара мыйже, ручка дене удыркален-удыркален, саде вашмутым кычалам. Чот неле задачижым ышташ Лев кочам полша. Иктым шижтарем: Кугу Шале кундемысе яллаште илыше-влакын шочмо кечыштым палынеда гын, ковам деч йодса. Нина ковам дене моткоч кугешнем: тудо чыла моштымашыжым мыланем пуа.
Даша СОШИНА.

Морко, Купсола.

Снимкылаште: ковам Нина Геннадьевна да кочам Лев Александрович дене пырля; ковам самырыкше годым.

**«Ямде лий» газетлан
ПОДПИСКЫМ
ышташ лиеш:**

★ Почто отделенийлаште.
Ак – 337 тенгеат 44 ыр.
Индекс – П4696.

★ Альтернативный подписке (редакций гоч).
Ак – 150 тенге.

★ Электрон подписке (89024668399 телефон номерышке оксам пыштыман, yamde_lii@mail.ru адресыш лўмнердам возен колтыман).
Ак – 150 тенге.

Рекламе.

Балет школлан – 20 ий

Марий Эл Республикысе тўвыра, печать да калык-влакын пашашт шотышто министр К.А.Иванов ты лўмгечылан пўлеклалтше пресс-конференцийым эртарен.

1999 ийыште И.С.Палантай лўмеш Марий республикысе тўвыра да сымыктыш колледжыште «Хореографическое искусство» отделенийым почмо. Йоча-влакым изинек балет деке шўмандаш манын, Бауман лицей пелен балет школым чумырымо. Ёдыр-рвезе-влак тўналтыш шинчымашым школышто налмеке, колледжыште мастарлыкштым вянгдат.

Коло ий жапыште балет школ ятыр артистым ямды-

лен. Шукынжо Э.Сапаев лўмеш Марий кугыжаныш академический опер да балет театрыште тыршат.

– Тиде мемнан пашанан лектышыже. Кызыт марий балет республикын ойырте-малтше тўсшылан шотлалтеш. Тудым йот эллаштат сайын палат. Тугеже, 20 ий ончыч чын корным ойыренна, – ойла К.А.Иванов.

Лўмгечылан пўлеклалтше пайрем 27 октябрьыште лиеш.

Л.ГРИГОРЬЕВА.

«Шокшо шўм» («Горячее сердце») всероссийский мер да кугыжаныш инициативын оргкомитетше йодмашым погаш тўналын.

Умылтарена:

Могай шонымаш: илышыште сай верч азапланыше, чолга, шкан пайдам кычалде, ен-влаклан польш кидым шуялтыше але йосō илыш савыртышым сенен лекше йоча да самырык ёдыр-рвезе-влакым тауштымаш.

Кунамсек эртаралтеш: 2013 ий гыч.

Кō ушнен кертеш: 23 ияш марте йоча да самырык-влак. Тыгак йоча да самырык-влакын ушемышт (организаций, объединений).

Жап: йодмашым 1 декабрь марте колтыман.

Кузе да кунам палемдат: сенгыше-влакым 2020 ий февральыште Москваште саламлат. Нунылан онеш сакыме знаком да «Горячее сердце» символым кучыктат.

Регистраций: <http://cordis.fondsci.ru/documents/>.

Шоншым утарена!

Школыштына «Батарейкым сдатлена – шоншым утарена!» акциым увертареныт. Мый тиде темылан проектым возем. Батарейке дене пашам ыштыше шуко прибор уло. Кўлешлыкше пытымеке, тудым шукынжо кудалтат. Огыт шоналте, вет ик изи арвер пўртўслан пеш кугу энгекым конда. Шымлызе-влакын шотлымо почеш, ик батарейке 400 литр вўдым да 20 квадратный метр мландым аярта. Тыште кок крот, ик

«Демографий» нацпроектын «Спорт – норма жизни» федеральный проектше почеш 2019-2021 ийлаште Марий Элысе 11 районышто изи спорт-площадке-влакым ыштат.

шоншо да 1000 наре илэн кертыт. Ме батарейкым погаш тўналына да переработкыш пуэна. Тыге пўртўсым аралена!

Никита ФОМИНЫХ.
У Торьял, Токтарсола.

Морко районысо Коркатово

Сенгымаш

лицейын «Лицейсты добра» волонтер отрядше (вуйлатыше – Л.И.Анисимова) «Порылык каникулыш огеш кай» всероссийский конкурсышто тагасен. Ёдыр-рвезе-влак «Добрый старт» тагасыш ушненыт. 1000 угла йодмаш кокла гыч Российысе 500 эн сай волонтер отряд радамышке логалыныт.

В.СМИРНОВ.

Марий Эл Республикын шочмо кечыжлан пўлеклалтше «Мунло» уш-акыл марафон 8 ноябрьыште Национальный президент школ-интернатыште 10 шагатлан тўналеш. Тагасымаш визымаш гана эртаралтеш. Куд ен гыч шогышо команде кум турышто шинчымашыжым терга.

Йошкар-Олаште илыше да уна-влакым 3 ноябрьыште Калыкын икоян улмо кечыже вашеш «Сымыктыш йўд – 2019» тўвыра акцийышке вучат. Ты йўдым рўдоласе чыла тоштер пашам ышта. Тўрлō мастер-класс, ончер, экскурсий, модыш, вашлиймаш, концерт лийыт.

Марий Эл Республикысе йоча тоштер рўдер 13-17 ияш-влакым экскурсоводлан яра тунукта. Самырык экскурсоводын школышкыжо ушнаш йодмашым dmvc12@mail.ru. адресышке 4 ноябрь марте колтыман. Икымше урок 6 ноябрьыште 16 шагатат 30 минутлан тўналеш.

ЛУЙ МОДМО ВЕР

КУРЫКМАРИЙ РАЙОН

Шачмы велем

Со ашбш пыра туан
шачмы велем,
Со йангым йылатара
шачмы вяр.
Тынь ёлы со да
и гыц ишкы пелед.
Тынь шўлы,
вуйта халыкын вёршяр!
А ойхыжым маныр тынь тырхенят!
Снарядвлә лошты
йылен тыньын цаш.
Авәвлә сага эргывләм выченят,
Веремә эртен – вычет кызытат.
Тынь ит кыныылты,
ит тәрвәтй роком.
Салтакын вет техеньы пуйырымаш.
Кү вырсым ләктүн
да ёлышеш кодын –
Герой! Кү колен – кодеш созш аш.
Тынь мыләм, шачмы вәрем,
ылат шергы,
Дә тыньын верц мыньын йанг.
Тынь ёлы со да и гыц
ишкы пелед.
Тынь шўлы,
вуйта халыкын вёршяр!

С.КАЗАНЦЕВА.

«Могае нөшмым үдена гын, Тугае чап лүмна кодеш...», –

тыге возен сылнымут
мастар Зоя Дудина. Моткоч
чын ой. Виловат школышто
20 ий утла тыршыше Елена
Витальевна Шалаеван (**сним-
кыште**) үдымө нөшмыжө
поян саскам пуа. 2015
ийыште «Идалыкын туныкты-
шыжо» конкурсышто лауреат
лийын, а 2017 ийыште «Уста
марий туныктышо» тагасыште
сенгышыш лектын. Ты ийынак
Марий Элын чапшым
Российыште арален, кокымшо
верым сенген налын. Чолга
туныктышо курыкмари
йылме да литератур дене
учебникым, тунемме програм-
мым, методике пособийым
ямдылымаште тырша. Күкшө

«Курыкмари
муниципал район»
администрацийым
Н.Н.АРГАНЯКОВА
вуйлата.

Курыкмари
район 1971,47 ква-
дратный километрым
айла.

Тачысе
кечын 22
тўжем утла
ен ила.

Чылаже
10 ял шотан
илем, 241
ял, села,
посёлко уло.

Тыште талантан шуко ен шочын-кушкын: икымше марий профессионал режиссёр А.Маюк-Егоров, писатель-влак Н.Игнатъев, Н.Ильяков, П.Першут, И.Горный, В.Григорьев-Тотир, В.Ерошкин, К.Беляев, А.Канюшков, М.Кудряшов, В.Патраш, В.Петухов, В.Самойлов, П.Эмаш, В.Сузы, В.Петухов, РСФСР-н сулло артистше С.Савельев, Марий Эл Республикын калык артистше-влак В.Ромашкин, М.Сильвестрова да молат.

паша лектышыжым иктеш-
лен, 2018 ийыште «Марий
Эл Республикысе образова-
нийын сулло пашаенже»
чаплўм дене, а тений 200
тўжем тенге премий дене
палемдалтын.

Е.В.Шалаева тўналтыш
класслаште туныкта. Тений
26 нюгам икымше гана парт
коклашке шынден.

– Мыланна чылажат келша:
кугу школ, йонгыдо класс да
поро кумылан туныктышо, –
ойлат 1-ше классыште тунем-
ше-влак. – Елена Витальевна
урокшо-влак онгайын эртат. Ме
уш-акылнам виянгдена, киднам
лывыртена, шинчанам пўсемде-
на. Жапын-жапын зарядкым
ыштена.

– Йоча-влак мыланем
вийым, ўшаным пуат, – ойла
туныктышо. – Нунын шыргыж-
ше чурыйыштым ужын, ончы-
кыжымат кыртмен пашам
ышташ да сенымашке шуаш
кумыл лектеш.

**О.С.ВАНЮКОВ, Виловат
школ директор:** «Е.В.Ша-
лаева шуко конкурсышто

мастарлыкшым терга, тыгак
тунемшыже-влакым тага-
сымашке ушнаш кумыланда.
Ятыр сенымашыже уло. Тудын
ик койыш-шоктышыжым палем-
денак кодем: Елена Витальевна
– пеш проста айдеме, садланак
кажне тунемше дене вашкылым
муэш. Тыгай туныктышо дене
ме кугешнена».

Л.ГРИГОРЬЕВА ямдылен.

Всероссийский сочинений конкурсын регион
этапыштыже Козьмодемьянск олесе 3-шо номеран шко-
лышто 9-ше классыште тунемше Илья СУЕТЕНКОВ
сеғышыш лектын. Тудо Д.Гранинын, А.Адамовичын
«Блокадная книга» произведений негызеш «Я не могу мол-
чать...» сочиненийым дневник селын возен.

Саламлена!

Российын 85 субъектше гыч 1000 туныктышо тунык-
тыммо пашаште кўкшō сeғымашке шумьжлан профессионал
пайрем кечын 200 тўжем теңге премий дене палемдалтын.
Нунын коклаште – Марий Эл гыч вич туныктышо.
Коктынжо Курыкмари районьшто тыршат.

Туныктымо паша куаным конда

Н.А.ТОЛСТОВА,
«Дарование» школ-интернатын
директоржо: «Татьяна Павловна ты
сeғымашке кўкшō паша лектышж дене
шуын. Тудо йоча-влакым шочмо йылмын
акшым чын умылаш туныкта. Тиддеч
посна Марий Эл виянын ок керт, вет
республикна национальныйлан шотлал-
теш. Т.П.Горшкова мемнан школын, рес-
публикын чапшым Россий кўкшытыштō
чаплын арален да ты премийым
сулен налын».

гыч ик эн чолга еңже. 2014
ийыште «Уста марий тунык-
тышо» конкурсышто
сeғышыш лектын. Шочмо,
тыгак руш йылмым туныкты-
шо-влакын всероссийский
мастер-классыштышт 2-шо
верым налын.

Татьяна Павловна туныкты-
шо ешыште шочын-кушкын:
аваже Усола школышто
марий йылмым туныктен,
ачаже – тўналтыш класслам.

– Ачам ўмыржō мучко «Мый
чаплўмлан кōра пашам ом
ыште. Йочам кумда илышлан
ямдылен туныктем да тиддеч
куаным налам» ўжмаш почеш
пашам ыштен. Мыят, тудын
шомакше-влакым шўмыштем
арален, туныктымо пашаште
30 ий тыршем, – оила
Т.П.Горшкова.

Л.ГРИГОРЬЕВА ямдылен.

Татьяна Павловна Горш-
кова (**снимкыште**) Козьмо-
демьянск олесе «Дарование»
школ-интернатыште кугыжа-
ныш курыкмари йылмым,
ИКН-ым туныкта. Кугу опы-
тан туныктышын кажне урок-
шо – тиде йомак. Йоча-вла-
кым шымлыме, краеведений
пашалан кумыланда, проек-
тым возаш

туныкта, шочмо кундемысе
уста ең-влак дене палымым
ышта. Татьяна Павловна
марий кабинетым тоштер
семян келыштарен.
Ойртемалтше кабинетше
дене республикысе конкур-
сышто кок гана кумшо вер
дене палемдалтын.
Курыкмари йылме дене
учебникым, тунемме посо-
бийым ямдылыше-влак кокла

Кундемын эргыже

**Алексей ЮНУ-
СОВ,** артист,
эстраде мурызо:

– Шочынам мый
Курыкмари районьшто,
Йоласал ялыште. Ялна ожно
кугу лийын: школ, СПТУ
(кушто ачам шуко ий пашам
ыштен), маслозавод, пилораме,
йочасад. Авам йочасадыште
ышта. Но чылажат пытен. Ялем
курукан, мотор, чевер верыште
шога, пашаче калык ила.
Ялемым йōратем, шуко йолта-
шем тушто уло. Кенежым мōр,
олма, сливе да чылажат шуко
шочеш – унала
ў ж а м ,
толза.

СЫЛЧЫМУТ изолык

Курыкмари район
Пйзйкныр школлан
150 ий темын.

Школем

Сад покшалны, сола лишнй,
Шйнзальтā соты, кого школ.
Мйнят тыменяш
каштам тйшкй,
Уже вйзймшй классыш шом.
Тыменьмй жеп,
веселā жепем,
Тиштāкен шуку тāнгйм мом.
Хоть-кушкын кеем
мйньжй керек,
Но āшеш тйнь,
школнажы, код.
Пиш шуку тетям
соты корныш
Школнажы лыктеш
и гйц иш.
Яжожы веле
йāнгеш кодшы,
Тйнят мйлāнем
шергй лиц.
Роман МЯМКОВ.

Йāнгйм сусуэмдā

Яратым школем
йāнгйм сусуэмдā
Дā ўжеш йшкежй
докы пурынок.
Партемжй лошкы
кыргыж талашенāм,
У пāлймāшйм
погаш кечйньок.
Школемжй пиш мйндйрнй,
ужам,
Ашкелйнā каремжй,
ныржы гач.
А телжй толеш –
яжо корны уке,
Но мājй школыш
кенā хоть-кынам.
Веремā шозш,
школ гйц лāктйн кенā,
Но шўмеш,
йāнгеш кодыт созшок
Тāнгем дон тымдышемвлā,
ши ййнгйлем.
Яратем мйнь
Пйзйкныр школемок!
Виктория ЛЕБЕДЕВА.

КУРЫКМАРИ РАЙОН

Марий Эл Республикын Виктер Вуйлатышыжын икымше алмаштышыже С.А.Сметанин Козьмодемьянск олесе «Паллада» йоча парус клубын самырык морякше-влак дене вашлийын. Нунылан Россий Федерацийысе оборонно министерствын «Участнику военного парада» да Нахимовец, суворовец да кадет-влак ушемын «За службу Родине с детства» медальыштым кучыктен.

Теныз үжеш

Марий Элыште 150 утла военно-патриотический толкын ден отряд улыт. Тушто вич тўжем утла тунемше шуаралтеш.

Сенгымаш

Фото: Интернет гыч.

«Паллада» клубын юнгыжо-влак теныз поход дене икмын-яр гана миенят. Нуно опытан моряк-влак семынак суднышто чыла сомылым ыштат. Вет теныз ийготым огеш ончо. Теве лишыл кечылаште клубын самырык морякше Роман Михеев Антарктидым почмылан 200 ий теммылан пӧлеклалтше походыш кая – мланде йыр ийын савырна. Тушко логалаш – пиал да чап. «Паллада» клуб вуйлатыше Андрей Желудкин походын икымше этапшым вуйлаташ тўналеш.

– Клубын воспитанникше-влак «Артек» тўнямбал рўдере-рыште эртаралтше самырык моряк-влакын сборыштышт икмын-яр гана лийыныт. Севастопольшто Сенгымаш парадыште кум ий почела строй дене эртенят. Сандене таче икмын-яр юнго «Участнику военного парада» медаль дене палемдалтын, – оила Андрей Владимирович.

Л.ГРИГОРЬЕВА ямдылен.

Лидер улына!

Виловат школышто «Лидер XXI века» всероссийский конкурсын муниципал этапше эртен. Тушко лидер, йоча да самырык-влакын мер организацийыштын вуйлатышышт-шамыч ушненыт. Икымше этапыште участник-влак шкешт дене палдареныт. Кокымшо этапыште «Каким я вижу будущее Республики Марий Эл» темлан видеом ончыктеныт. Мыйын шонымаште, кумшо этап эн йӧсӧ ыле: ушемна нерген выставкым ямдылаш да тудын нерген каласкал-лаш. Пытаргыш йыжыг – интерактивный модыш. Тудо лидер койышым ончыкташ полша. Конкурсышто Полина Кёся («Белый барс» йоча ушем) ден Анна Васильева («Мечта» йоча ушем) сененыт.

Марина СМЕРНОВА.

Пӧзӧкныр.

Кундемын ўдыржӧ

Ирина ЮШКИНА, мурызо:

– Курыкмари район – мыйын шочмо верем. Мый тудын сылне калык мурыжо, куатле таман чодыраже, поро кумылан, унам вашлийын моштышо калыкше, тура коремже ден курыкшо-влак дене кугешнем. «Курыкмари район» шомакым колмеке, ача-авам, коча-ковам шинча ончылнем сўретлалтыт. Шарнем, кузе кочам гармонь дене шокта, а ковам такмакым мура да кушта ыле.

МАРЬЯСОЛА. Преданий Вершӧр

почеш, ялыш эн ончыч Сарамбай лўман пӧрӧен илаш толын. Тудо Владимирский руш села воктене пӧртым шынден. Икана Марья лўман руш ўдыр корным йомдарен, Сарамбайын илемышкыже толын лектын. Рвезе тудын ойгыжым умылен, корным ончыктен. Икмын-яр жап гыч Сарамбай Марьям марлан налын. Моло-влакат ты верышке илаш куснаш тўналыныт. Руш ўдырын лўмжӧ дене ялым «Марьясола» манын лўмденят. (Курыкмари-влак ожно чыла руш ўдыр-влакым Марья маньынты).

Шоналтена мо?

Курыкмари район нерген

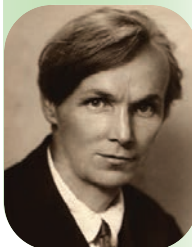
Салам, шочмо-кушмо верем!
Адак тый декет ошкылам.
Эр кече вашеш мый каем,
Эр кече гаяк воштылам.
Шолаште – ялемын пасу,
Пурлаште – элемын чодыра.
Чонемже могае сусу,
Шүмемже кузе чот кыра!

Почеламутын автор-жым палыза. МАССР-ын калык писательже. 1926 ийыште Кылыкал ялыште шочын.

*Икымше мари профессионал художниклан Александр Владимирович ... шотлалтеш.

*Тудо Курыкмари район ... ялеш шочын.

*Козьмодемьянскысе музей сүретчын лүмжым нумалеш.

*Тудым эше Малая... маныт.

*Музей тений ... ияш юбилей-жым палемден.

Кава йымалсе этнографий музей көн лүмжым нумалеш?

Музейым кунам почмо?
Козьмодемьянск олалан тунам мыняр ий темын?

Музей мыняр гектар кумдыкышто верланен?

Мыняр оралте уло?

Вашмут

Третьяковская; 100;
Григорьев; Портный; Художественно-исторический;

В.И.Романовьян лүмжым; 1983; 400; 5 га; 60.

КУРЫКМАРИЙ РАЙОН

С.Алдушкиным мари кундемыште веле огыл, Европыштат сайын палат. Теве кызыт «Сербия с палитры русских художников» тўнямбал плэнерын участникшылан шотлалтеш. Туштак, Белград олаште, «Зима. Волга. Мороскино» персональный ончерже эртаралтеш. 14 ноябрьште Нижний Новгородсо художественный тоштерыште «Сергей Алдушкин. Акварель» ончерже почылтеш.

Чия мастар

Акварель чия мастар шочмо Латансола ялыштыже ила да усталыкшым вианга. 2007 ийыште «Порт-м» усталык портм чонен. Тушто сүретче-влакын ончерыштым эскераш лиеш. Ачажын, сүретче да поэт, драматург Сергей Степановичын, пашалажым верандыме. Шочмо суртыштыжо курыкмари илыш-йўла ўзгар-влакым чумырен. Тушто шочмо ялжын эртыме корныж нерген каласкалыше тошто фото, документ-влак аралалтыт. Йоча-влаклан шочмо кундемын ойыртемалтше тўсшө дене палыме лияш йōнан вер.

Ф.ЛЕБЕДЕВА.

Сергей Сергеевич Алдушкин – Мари Эл Республикын сулло художникше, Олык Ипай лўмеш молодёжь премийын, А.В.Григорьев лўмеш Кугыжаныш премийын лауреатше, Россиясе сүретче-влак ушемын енге.

Филворд

Б	А	Р	И	О	У	Л	К	Л	А
О	Л	П	Ш	Б	В	Ф	Ь	И	О
А	Ь	Н	И	У	Ы	Г	Х	С	Ь
О	Ш	А	Р	С	К	Л	Ю	Н	Е
Д	И	Х	А	Ц	О	Т	К	О	У
Б	Р	Ю	Д	А	Е	О	Н	У	Ж
У	Е	Ч	Х	П	Н	А	П	Я	Ь
Ф	К	С	Ь	Я	Р	В	Ё	Р	А
З	О	А	У	Н	Б	Г	И	О	К
К	А	Р	М	О	Ж	Л	У	З	Я

Курыкмари районышто верланыштер-влакын лўмыштым муза.

Тест

1. Н.Ф.Ильяков могай ийыште шочын?
А) 1913 ий; Б) 1910 ий; В) 1921 ий; Г) 1931 ий.
2. «Опак Микита» могай жанр дене возалтын?
А) поэме; Б) почеламут дене возымо роман;
В) ойлымаш; Г) повесть.
3. Поэт мари йылмым да литературым могай школышто тунуктен?
А) Озерки; Б) Усола;
В) Козьмодемьянск; Г) Виловат.

ЛУЙ МОДМО ВЕР КИЛЕМАР РАЙОН

Палыме лийза

Директор: Сергей Дмитриевич Преснецов.

Школлан негызым пыштыме: 1902 ий, кызйтсе кум пачашан школым 1992 ийыште почмо.

«Килемар муниципал район» администрацийым
Л.А.ТОЛМАЧЕВА
вуйлата.

Килемар район 3098,89 квадратный километрым айла.

Тачысе кечын 12 тўжем утла ен ила.

Чылаже 8 ял шотан илем, 78 ял, села, посёлко уло.

Школын ўжмашыже: «Шинчымаш ончыкылыклан корным почеш!»

Тунемше: 600 утла.

Туныктышо: 40.

Школышто уло: 26 тунемме кабинет, 2 медицине кабинет, 2 спортзал, бассейн, школ библиотеке, 180 веран актовый зал да кочмывер, психологын да логопедын кабинетышт, компьютер класс, технологий уроклан 2 мастерской, сенсорный пөлем, школ тоштер, хоккейла модмо вер, волейбол, баскетбол площадкан стадион, куржталаш келыштарыме корно, 30 веран интернат, 2 автобус да 1 микроавтобус.

Школын чапше: 2015 ийыште кадет классым почмо. 75 ўдыр-рвезе шинчымашым пога. «Юнармий» мер толкынын радамышкыже 109 тунемше ушнен.

РДШ-ын самырык лидерже-влаклан 2018 ий гыч школ пелен йоча лагерь эртаралтеш.

Килемар кыдалаш школыш Йоча усталык рўдерым, Физкультурым да спортым виангыме рўдерым, Йоча сымктыш школым ушымек, тудо шуко функциян тўвыра да тунемме рўдерыш савырнен.

Сентябрь кыдал гыч «Камертон» школ радио ойлаш тўнгалын.

Тунемат, айдеме лият

Маргарита Васильевна ВАСИЛЬЕВА – Арде школ директорын алмаштышыже. Руш йылмым да курыкмари йылмым (кугыжаныш йылме семын) туныкта. Школышто 25 ий пашам ышта. Тудо каласкала:

– Школыштына 204 тунемше уло. Нунылан 26 туныктышо шинчымашым пуа. Тора ялла гыч йоча-влакым кок автобус шупшыкта. Сайын тунемаш, тазалыкым пенгыдемдаш кызит чыла йон уло. Тений спортзалым олмыктым, кочмыверым ачалыме.

9-ше ден 10-шо класслаште тунемше-влак коклаште волонтер-влак шукын улыт. Поснак Люба Никитинам, Даша Давыдовам палемдыме шуэш.

Йоча-влак мари йылмым тунемаш тореш огытыл. Тиде куандара. Тўнгалтыш класслаште мари йылмым Ирина Леонидовна Петрова вўда. 9-10-шо класслаште – мый. Йоча-влак марла сочиненийым возат, конкурслаште уш-акылыштым тергат. 2017 ийыште туныктым пашан ветеранже, 26 ий тиде школышто мари йылмым да литературым туныктышо Лидия Ивановна Хлебникова лўмеш мари йылме классым почмо. Кажне ийын, тудым шарнен, почеламутым лудмо конкурсым эртарена.

Е.ИВАНОВА.

Фотом школын архивше гыч налме.

Авторын фотожо.

Вашкыл вияншаш

Снимкыште Килемар район Арде школышто тунемше ўдыр-рвезе-влакым ужда. Нуно «Самырык тукум» йоча усталык республикысе конкурсышто мастарлыкштым ончыктеныт. Йоча-влакым конкурслан Арде селасе тўвыра пўртын балетмейстерже Л.Б.Ибраева ямдылен.

Л.И.КОШКИНА, Республикысе марий тўвыра рўдерын пўлка вуйлатышыже:

– Пытартыш ийлаште Килемар район гыч тунемше да туныктышо-влак республикыште эртаралтше тўрлў конкурсышко кумылын ушнат, Марий ёлкышко тўшкан толыт. Кугурак-влакым ончен, йоча-шамыч кидпаша-лан шўмангыт, мураш-кушташ тунемыт, марий вургем дечат огыт вожыл. Эркин-эркин пашашт ворана.

– Икшыве-влак шочмо марий йылмым, тўвырам ынышт мондо манын, кеч пайремым, кеч конкурсым, кеч концертым эртарыме годым марий ужашым пуртена, – ойла Лариса Борисовна. – Мураш, кушташ, марла чын ойлаш туныктена. Вес шонымашат уло: Марий кундемысе вес районла дене вашкылым ышташ. Йоча-влак, олыкмарий вургемым, мурсемым, йўлам, куштымашым ончен, марий калыкын тўвыражым пален налыт ыле.

Л.ГРИГОРЬЕВА.

Кундемын ўдыржў

Татьяна ГАНИЧЕВА,

мурызо:

– Килемар район – йоча пагытем, самырык жапем, ешем. Кунам шочмо кундемыш толам, чон вургыжеш. Мый Абанур ялыште шочынкушынам, тыште тунемынам. Вара Килемар посёлкысо школыш куснаем. Мыйын воктенем эре поро кумылан, ушан ен-влак лийыныт. Нунылан кугу таум ойлем. Ача-авам калык мурым йўраташ туныктеныт, сценыш лекташ кумылан денет. Мурымем годым шинча ончылнем шочмо вершўрем сўретлалтеш.

ЕШ – ШОКШО ПОМЫШ

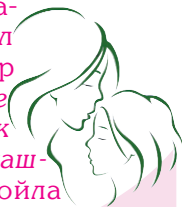
Юлия ден Алексей Толстяковмыт Килемар район Водозерье ялыште илат. Вич икшывым кушташ. Ава Килемар тўвыра полатыште сўретчылан тырша. Ача – чоңышо, Москваште пашам ышта.

Йочан ойртем койышыжым изинек ужын моштыман да вияндыман. Толстяковмытын тыршымыштлан кўра шочшышт сенгымышы шуыт. Анжела шуко гана тўрлў конкурсышто мастарлыкшым ончыктен. Ик гана веле огыл сенгымыш лектын. Тудо Йошкар-Оласе Национальный президент школ-интернатыште художественный классыште тунемеш. Каникул жаплан мўнгўвашка. Тунам тудо – шукуж годым Альбина да Маргарита шўжарже-влак пелен.

Саша эргышт спорт дене кылым куча, колым энгыраш йўрата. Суртышто пўрєен сомылым шукта. Снежана деч посна пакчаште паша ок ушно. Тудо пўртўсым йўрата. Шошым пеледышым, пакчасаскам шындаш полша, кенежым шўкшудым сомыла. Снежанан яндар йўкшў пакча мучко шергылтеш. Тений тудо икымше классыш тунемаш каен. «Кумдан палыме артист лийнем», – ойла ўдыр.

Толстяковмыт еш усталык шўлышан.

«Семья года» всероссийский конкурсын регионсыо этапыштыже таңасеныт. Сенгыше радмыш логалын огытыл гынат, кумылышт нимынар волен огыл. «Ешна эше самырык, ончыкылык пашана шуко, шонымашна кугу», – ойла Юлия.

Е.ИВАНОВА мутланен.

Фотом еш архив гыч налме.

КИЛЕМАР РАЙОН

Шочмо йылме – поянлык

Вашлиеш омса воктене
Туныктышо – кокымшо ава.
Поро мут, ушан ой дене
Илыш корныш тудо ужата.

Лач тыге, порын шыргы-жалын, И.П.Быстрова 30 ий йоча-влакым Килемар кыдалаш школышто вашлиеш. Тудо марий йылме предметым вўда.

– Школышто йоча-влак рушла кутырат. Марла лач урокышто мутланена. Кызыт предмет интегрированный курс маналтеш. ИКН да марий кугыжаныш йылме урок иктеш эртаралтеш. Урок арняште ик гана. 2-шо гыч 11-ше класс марте туныктем. Чаманен каласем, тиде моткоч шагал. Ик шагат жапыште историй денат палдарен шуктыман, марий йылме декат шўмандыман, –

2019 | МЕЖДУНАРОДНЫЙ ГОД
ЯЗЫКОВ КОРЕННЫХ НАРОДОВ

ойла Ирина Пахомовна.

– *Туге гынат йўным муыда.*

– Йоча-влак тыршат, тунемыт. Уроклан ямдылалташ ачашт-авашт полшат. Мый тидлан тореш омыл. Куандара, кунам ача-ава-влак икшывышт дене марла кутырат. Кугурак класслаште тунемше-влак дене тангастарымаште, тўналтыш класслаште марий йылмым кумылынрак тунемыт.

Е.ИВАНОВА мутланен.

Всероссийский сочинений конкурсын регион этапштыже сенъшыш лектынтыт:

Саламлена!

Руш

йылме дене – Максим ПУШКИН, Визымйр кыдалаш школын тунемшыже («Все мы родом из детства» серыш).

Марий

йылме дене – Дарья МАКАЕВА – Йўксёр тўн школын тунемшыже («Эх, йледя ылгецў!..», курыкмарий писатель-влакын произведенийлашт почеш серыш).

СЫЛЧЫМУТ изолык

Мом тушто кычалаш?

Молан кажне айдеме йоча жапыш пўртылеш? Мом тудо тушто ужнеже? Мыйын шонымаште, тиде эн пиа-лан, эн сылне, весела да куштылго пагыт. Нигў тыйым огеш вурсо, ўстел тич – авайын ямдылыме тамле сий. Мом шонет, тудым ыштен кертат. Лач тиде жапыште шуко ум пален налат, еным пагалаш тунемат. Могай сай пагыт! Кечыжат кужула чучеш, а илыш нимучашдыме, шонет. Но тиде жап моткоч писын эрта. Икана Кыргори кочай дечын йоча пагытше нерген йодым. Тудо индешле ийым эртен. Коча кугун шўлалтыш да ойлаш тўнале:

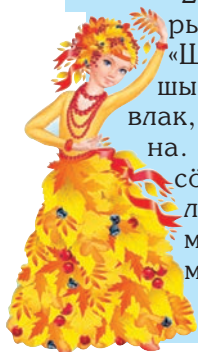
– Мый кандаш ияшем годым имне дене шудым, терысым шупшыктенам, пасум куралаш полшенам. Кенежым, шудо солымо жапыште, йўд марте пашам ыштена ыле. Вара война тўнале, ачам сарыш кайыш. Уло пўрѐн паша мыйын ўмбакем возо.

Шыже бал

24 октябрьште школыштына «Шыже бал» лие. Ме, шымше классыште тунемше-влак, пайремлан пеш ямдылалтана. Лышташым поген, залым сўрастарышна, сўретым сўретлышна. Удыр-влак шыже костюмым ямдыленыт. Нуно сценыште мастарлыкштым ончыктышт.

Костя ПАТРАКОВ.

Килемар школ.

Вершўр

КИЛЕМАР (Марий Килемар) – Килей энгерын лўмжў гыч лектын. Килей кок мут гыч шога: ки «кў, камень» да лей «энгер, река». «Кўан энгер» манмым ончыкта.

МОЛЕВОЙ ЕР. Легенде почеш, пуйто Екатерина II императрице вуйлатыме жапыште тиде ер олмышто села шоген. Ик йўдым села вўдйымак порволон. Кызытат ер гыч аза магырыме, черкысе чан йўк шоктат манын калык ойла.

Илыш ик верыште огеш шого. Йоча пагыт кажнын чоныштыжо ила.

Дина ДАВЫДОВА.
Арде.

КИЛЕМАР РАЙОН

Шоналтена мо?

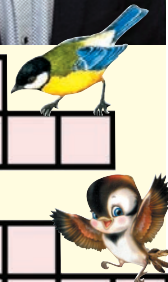
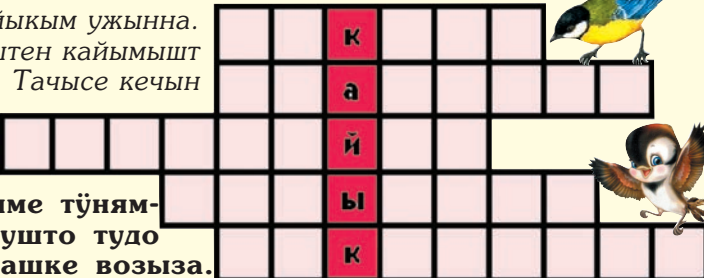
Килемар район нерген

рет-влак улыт. Тыге кайык-влак дек шўмангынам, – каласкала Килемар район Арде школын 10-шо классыштыже тунемше Игорь Кокушкин (снимкыште).

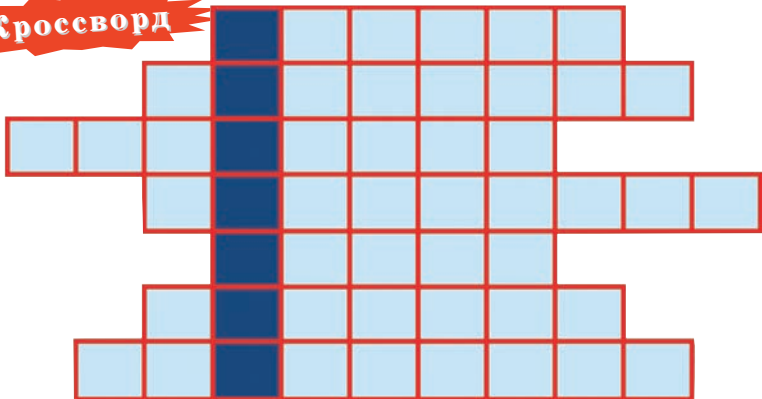
Рвезе Интернет гоч «Кугу Какшан» заповедникын шанче пашаенже Г.А.Богданов дене палыме лийын. Тудын дене пырля икымше гана пўртўс лонгаш, Арде селаште верланыше «Пошкит Купыш», апрельыште лектын. «Ме шуко кайыкым ужынна. Мемнан республикыште кайык-влакын чонгештен кайымышт да чонгештен толмышт нерген сай даный уке. Тачысе кечын тиде йодыш пўсö», – ойла Арде кундемын самырык натуралистше. Х.АЛЕКСАНДРОВА.

Заданий: Игорь «Кайык-влакым эскерыме тўнямбал кече-влак» акциийыш ушнен. Тушто тудо могай кайык-влакым ужын – клеткылашке возыза.

Кроссворд

Районысо яд-влакын лўмыштым палыза.

Настя МОРОЗОВАН сўретше. Иўксёр. Вуйлагыше – И.В.ГОРШКОВА.

Районысо краеведений тоштерышты ... ийыште почмо.

Килемар районнын гимн-жылан мутым да семым кўмыт возыныт?

Тоштерыште ... пўлка уло.
Тушто ... утла экс-понат аралалтеш.
Икымше вуйла-тышыже – ...

1. Могай селаште «Кугезе мланде» пайрем эртаралтеш?
2. Марий Эл Республикын икымше президентше.
3. Килемар район гоч йогышо энгер.
4. Тиде купын лўмжў кок мут гыч шога: «куп» да «лонга».
5. Нежнур селаште Николай ... святой лўмеш черке.
6. Тиде заповедникын кумдыкшо Килемар ден Медведево районлам авалтен.

У=Е

Ребус

+ Н +

Н

Газетым Печать да массовый коммуникаций шотышто федерал агентствын окса польшыж дене лукмо.

КИЛЕМАР РАЙОН

Газетлан материалым ямдыленыт: Л.Семенова, Л.Григорьева, Н.Семенова, Е.Иванова, Ф.Лебедева, Х.Александрова.

29 октябрь –
Комсомолын шочмо кечыже.

Комсомол ешем

Комсомоллан – шүдө ий!
Тиде лач ик курым.
Пашам ышташ ямде лий!
Рвезе ең, лий чулым!
Ковам лийын комсомол,
Каласкалыш тудо.
Кочам лийын комсомол –
Газетыште лудым.
Комсомол молан уке?
Комсомол вет сае.

Александра ИВАНОВА.
Национальный
президент
школ-интернат.

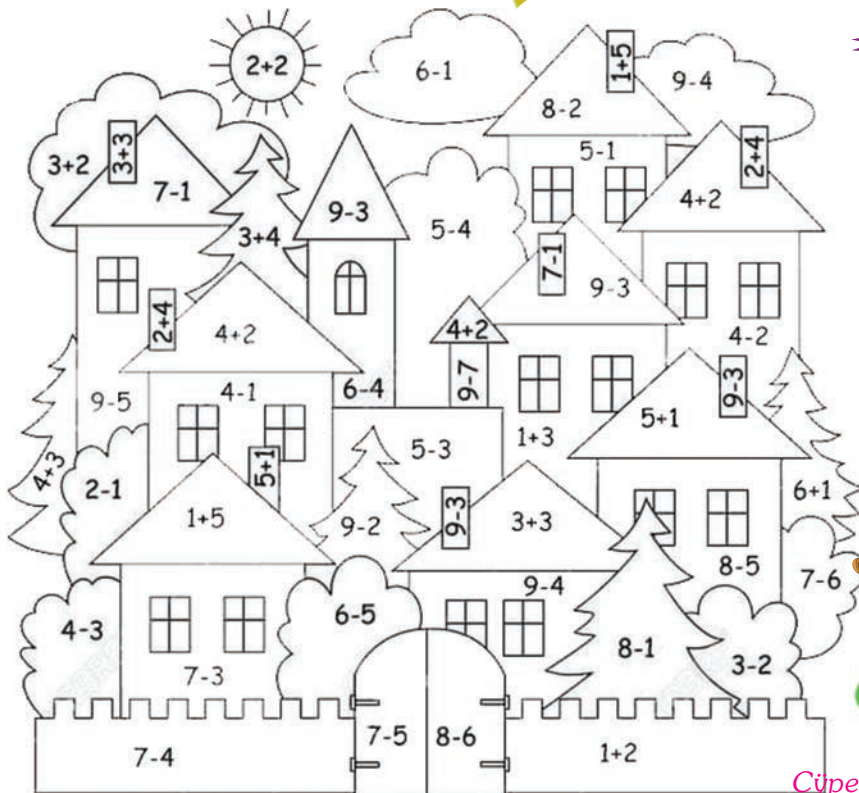
Поян шыжын моторлыкшо

Шыже пагытын моторлыкшым
йоча-влакын ача-авашт дене
пырля ыштыме поделкыш-
тышт ужыда. Тыгай мотор
зонтик йымалне нимогай
йўрат ок нўртў.

А.А.УНЖЕНИНА,
воспитатель.

Йошкар-Оласе 2-шо
номеран «Облачко» йочасад.

Тест

1. Россий-
ыште парентгым
кунам шындаш тўнгалыныт?

- А. Иван Грозный годым;
- Б. Борис Годунов годым;
- В. Екатерина II годым;
- Г. Александр I

годым.

Мланде
ўячам ышта.

2. Русьышто самоварым кунам
кучылташ тўнгалыныт?

- А. Ярослав Мудрый годым;
- Б. Петр I годым;
- В. 18 курым кыдалне;
- Г. 19 курым мучашпе.

Ер
покшел-
не тул
йўла.

В.СМИРНОВ
ямдылен.

Сўретым чияпте.

Индекс: П4696.

Тираж 1150 экз. Заказ
Формат – А-4-12

Тўн редактор
Л.В.СЕМЕНОВА.

E-mail: yamde_lii@mari-el.ru,
yamde_lii@mail.ru

Сайтын адресше: yamde-lii.pro,
Тел. 8(8362) 45-22-82(факс)

УЧРЕДИТЕЛЬ-ВЛАК: Марий
Эл Республикысе культур, печ-
ать да калык-влакын пашашт
шотышто министерстве, «Ямде
лий» газет» кугужаныш уни-
тарный казна предприятий.

Газетым редакцийыште погы-
мо да верстатлыме, «Марий Эл Республикысе Правительствын типо-
графийже» ООО-што ямде оригинал-макет гыч савыктыме. Типогра-
фийын адресше: 424000, Йошкар-Ола, Комсомольский урем урем, 112.

Газетым Массовый коммуникаций
сферыште да культур наследиим
аралымаште законодательством шук-
тен шогым эскерше Федеральный
службын Приволжский федеральный
округысо управленийыштыже регист-
рироватлыме.

Номер – ПИ №ФС 18-1999,
2005 ий 10 февральыште пуымо.

0+

Печатьыш пуымо жап – 14-00,
фактически – 13-00

Авторын да редакцийын шоныма-
шышт тўрлў лийын кертыт. Се-
рыш-влак мўнгеш огыт колталт.
Ак – кутырен келшыме почеш.

Редакцийын да изда-
тельын адресше: 424006,
Йошкар-Ола, СССР
Вооруженный Вийын
70-ше идалыкше урем, 20

Конкурс

**Памятник
воктене**

Калык пале

Икымше

лум тошто тылзын коеш - теле леве лиеш, у тылзын коеш - теле йүштө лиеш.

✓ Күдырчө октябрь тылзыште шокта гын, телым лум шагал возеш.

$$6 + 9 = 15$$

Ик шырпым верже дене вашталтен, чын вашмутым ыштыза.

Ужашысе
Улыл
тыгыде сүрет-влакым
күшылсö кугу сүре-
тыште кычалза.

Ульяна КУРСАНОВА.
Сургут ола.
«Конь-страна» скульптур,
Озан ола.

Физкультминутко

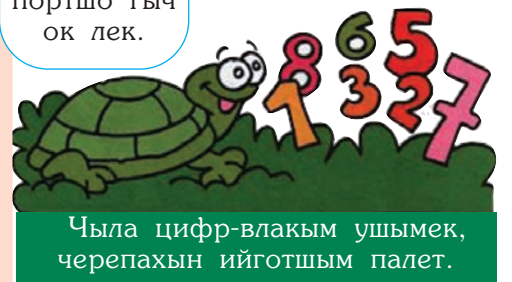
Пушенге гай

Шич-шогал, шич-шогал,
Лий жаплан пушенге гай.
Кок векла тайналт кап ден,
Шого шып, тарваныде.
Шич-шогал, шич-шогал,
Тыланет эше шагал.
Кум гана төршталте күшкө,
Ынде верыш шич, ит лүшкө.

Н.Д.ИЛЬИНА.

Волжский, Карай.

Вүдыштат иеш, мландыштат коштеш, а пöртшö гыч ок лек.

Чыла цифр-влакым ушымек, черепахын ийготшым палет.

– Мичу, тый молан м ö н г ы с ö пашам возен отыл? – йодо тунуктышо.
– Те шке каласышда: «Пайрем кечын нимогай мöнгысö паша». А мыйын эрла шочмо кече, – вашештыш тунемше.

Кудо кистычке дене чиялтыме?

Сүретыште могай түс уке?

Мичу ден Вичулан коваже кевыт гыч кампеткым конден.
Рвезе-влак шотлен огыт пытаре.
Нунылан полшыза.
Кажныжлан мыняр кампет гыч логалеш?

Интернетысе сүрет-влакым кучылтмо.

Тыгай ийготан-
влак ушнен кертыт:

4 гыч 7 ий марте, 8 гыч 11 ий марте,
12 гыч 15 ий марте.

Сүрет-влакым «Ямде лий» газет редакцийыш (Йошкар-Ола, СССР Вооружённый Вийын 70-ше идалыкше урем, 20-шо пöрт) але marketing@mail.ru электрон почтыш колтыман.

Конкурс

ЛЁД И ПЛАМЁНЬ
да У ИЙ

1 вер - 1000 тенге
2-3 вер - шергакан пöлек

0+

1 декабрь марте колтыман.

Рекламе.